

ХРОНІКА

ОЛЕКСАНДР ДОНІК (Київ)

УРОЧИСТЕ ЗАСІДАННЯ ВЧЕНОЇ РАДИ ІНСТИТУТУ ІСТОРІЇ УКРАЇНИ НАН УКРАЇНИ З НАГОДИ 60-РІЧЧЯ «УКРАЇНСЬКОГО ІСТОРИЧНОГО ЖУРНАЛУ»

Захід, присвячений ювілею часопису, відбувся 15 березня 2018 р. в Інституті історії України НАНУ. До участі було запрошено членів редколегії «УІЖ», знаних авторів-дописувачів, котрі мають унікальний багаторічний досвід співпраці з журналом, а також представників академічних інститутів та провідних вишів нашої країни.

Зі вступним словом до присутніх звернувся головний науковий редактор «УІЖ», директор Інституту історії України академік НАНУ *В.А.Смолій*, котрий зауважив, що журнал – це фаховий майданчик, де апробують свої ідеї, пропозиції, концепції різні покоління істориків. Доповідач наголосив на своєрідній і багатій історії видання. Так, якщо радянська доба представляла складний та ідеологічно заангажований час, котрий наклав виразний відбиток практично на всі публікації, то з падінням комуністичного режиму часопис у широкому сенсі став авторитетною дослідницькою лабораторією, де автори репрезентують колегам по історичному цеху свої розробки, здобутки та напрацювання. Головний науковий редактор «УІЖ» підкреслив, що попри існування в наш час інших можливостей і майданчиків для представлення результатів наукових студій значення цього фахового видання загальнонаціонального масштабу складно переоцінити. Водночас *В.А.Смолій* відзначив, що часопис – не лише важливий інструмент академічної комунікації, завдяки якому відбувається обмін актуальною науковою інформацією. Він ще відіграє велику дидактичну роль, зокрема виховує, плекає нове покоління авторів, котрі поступово входять до академічного простору. Досвід співпраці з журналом корисний і повчальний для всіх, а особливо для дослідників-початківців. Окрім того, «УІЖ» є давнім осередком наукової культури, а в певному розумінні – одним із найважливіших способів академічного буття фахового цеху істориків упродовж кількох десятиліть.

Про суспільно-політичні засади й перші роки функціонування журналу доповів д-р іст. наук, професор *О.І.Гуржій*, котрий наголосив, що зі встановленням тоталітарної комуністичної системи, в умовах панування «єдино вірної» марксистсько-ленінської ідеології від початку 1930-х рр. і до 1957 р. в УРСР не існувало постійного періодичного друкованого органу з історичних наук. Однак уже від середини 1940-х рр. потреба у фаховому часопису була злободенною, що добре усвідомлювали

чимало тогочасних суспільствознавців. Із цього часу заснування республіканського історичного журналу було мрією не тільки для фахівців, а й бажаним орієнтиром для широкого читачького загалу, що не раз обговорювалося у пресі на республіканському та всесоюзному рівнях, порушувалося перед вищим партійним керівництвом. На думку доповідача, лише з початком політичної лібералізації, що настала після ХХ з'їзду КПРС, стало можливим заснування історичного журналу – осередку формування наукової думки (хоч і у прокрустовому ложі марксистсько-ленінського вчення). Зокрема в лютому 1957 р. секретаріат ЦК КПУ ухвалив рішення про видання «УІЖ» періодичністю шість номерів на рік як друкованого органу Інституту історії АН УРСР й Інституту історії партії при ЦК КПУ. Єдиний історичний журнал в УРСР здебільшого висвітлював історію радянського періоду (такі матеріали становили 70% і більше обсягу чи не кожного випуску). Ідеологічно й концептуально всі публікації було витримано в дусі марксизму-ленізму при суворому дотриманні партійної лінії щодо національної політики в Україні. На думку О.І.Гуржія, історія часопису продемонструвала й досягнення істориків радянської доби, про які маємо пам'ятати та згадати вдячним словом колеґ, що відійшли у Вічність, передусім першого відповідального редактора журналу Ф.П.Шевченка. Заразом слід відзначити зусилля редколеґії щодо безперерйного виходу перших номерів «УІЖ» попри обмеженість редакційного «портфеля», матеріальні й технічні проблеми, ідеологічний тиск і партійний контроль тощо.

Доповідь О.І.Гуржія спричинила цікаву та насичену полеміку. До дискусії про роль і місце «Українського історичного журналу» у вітчизняній історіографії впродовж 60-річного періоду його існування долучилися багатолітні дописувачі і члени редколеґії. Зокрема д-р іст. наук, професор *Я.С.Калакура* наголосив на значенні часопису в розвитку методологічних засад історичної науки та нагромадженні знань, ролі своєрідного орієнтиру у формуванні нової української історіографії. Д-р іст. наук, професор *С.В.Кульчицький*, автор численних публікацій в «УІЖ» упродовж майже півстоліття, із-поміж багатьох означених проблем зосередив увагу на популяризації й актуалізації історичних знань на шпальтах видання, зокрема на ниві дидактичних практик наприкінці 1980 – у першій половині 1990-х рр. За його спостереженням, на той час журнал був не лише науковою трибуною у заповненні «білих лакун і плям» нашого проскрибованого минулого, а й відігравав роль своєрідного підручника чи навчального посібника з історії України для викладачів, учителів, студентів та широкого загалу читачів.

Про значення «Українського історичного журналу» у становленні молодих істориків говорив д-р іст. наук, професор, член-кореспондент НАН України *В.Ф.Солдатенко*. Для початківців надзвичайно престижно було опублікуватися в «УІЖ», оскільки сам факт такої публікації не лише підносив фахове реноме автора, а й вимагав чималих знань і великих зусиль у підготовці матеріалу. Д-р іст. наук, професор *В.П.Шевчук* наголосив на важливій ролі журналу у спростуванні міфів і стереотипів, пов'язаних із «гібридною війною», котра від 2014 р. ведеться проти України.

Д-р іст. наук, професор *Ю.І.Терещенко* відзначив, що впродовж 1960-х рр. у редакційній політиці «УІЖ» проглядалися спроби поширити тематику й частково реабілітувати окремі епізоди української минувшини, хоч незабаром їх було ґвалтовно обірвано. У цей час у журналі публікувалися такі відомі фахівці, як Іван Криґ'якевич, Кость Гуслистый, Володимир Голобуцький, Олена Компан,

Іван Гуржій, Михайло Брайчевський, Олена Апанович, Ярослав Дзира, Федір Шевченко та ін. Отож незважаючи на тиск компартійної системи, низка дописувачів зробила свій внесок за тих складних умов у розвиток української історичної науки.

Дидактичне значення «УІЖ» у підготовці майбутніх учителів відзначив канд. іст. наук, професор *Г.В.Стрельський*. На його думку, нині редколегії доцільно приділяти більшу увагу саме цьому компоненту, насамперед щодо наповнення рубрики «На допомогу викладачеві історії» та ін. Водночас д-р іст. наук, професор, декан історичного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка *І.К.Патриляк* підкреслив важливість постійного тісного співробітництва представників цього навчального закладу з «Українським історичним журналом» та з Інститутом історії України НАНУ, позаяк інтенсивна взаємодія академічної й вишівської науки є нагальною і злободенною вимогою сучасності.

У підсумковому слові головний науковий редактор «УІЖ» В.А.Смолій зауважив, що історія України репрезентується у журналі з багатьох ракурсів і в різних контекстах, передусім не як ізольована цілісність, а пов'язана з європейською та світовою минувиною. Саме такий підхід робить часопис привабливим для фахівців із найрізноманітнішою спеціалізацією, адже дозволяє оперативно знайомитися з тим, над чим працюють колеги з інших дисциплінарних або проблемних сфер. Часопис потребує постійної й активної співпраці з авторами, які репрезентують різні дисциплінарні сегменти нашої науки.